

ΕΝΑΣ ΧΑΡΑΧΤΗΡΙΣΜΟΣ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

“Ο Παλαμᾶς βαθυστόχαστος, σοφός· ὁ Παλαμᾶς ὁ δουλευτῆς τοῦ στίχου· ὁ Παλαμᾶς ὁ δηγητῆς. Κοινοὶ τύποι καὶ συνειθισμένοι ἔπαινοι, καὶ στοῦ; πιστοῦς τοῦ κύκλου τοῦ ἀκόμη. Ἐνας τίτλος ὁμοῦ τοῦ ταιριάζει, μεγαλύτερος ἀπὸ ἄλλους τοῦ; ἄλλους, ὅσο καὶ ἂν φαίνεται ἀπλὸς—Ὁ Παλαμᾶς ποιητῆς.

“Ἀλήθεια γι’ αὐτὸν ἡ ὁμορφιά λογικὴ καὶ ἠθικὴ ἢ ὁμορφιά ἄθρησκεία ἢ ὁμορφιά ζῆσι γι’ αὐτὸν μὴ ἀπὸ κοπιῆ δημιουργία ὠραίων νοημάτων καὶ ὠραίων ρυθμῶν. Τὸ ἄλλο χαρακτηρίζει τὸν ποιητὴ παρὰ αὐτὴ ἢ περικυριαρχία τῆς ὠραιολατρίας: «Ὅ,τι δὲν εἶναι ὠραίο δὲν ὑπάρχει.» Ἐτσι ἐκφράζεται μόνον ἓνας ποιητῆς καὶ ἴσως μόνον ἓνας μεγάλος ποιητῆς. Ἄν τὸν ἐξετάσαμε σὺ στοχαστῆ δὲ θὰ βρῖσκουμε ἀκρῆ στὴν Πρωτεύκη πολυεῖδία τῆς ψυχῆς του—σὺν ποιητῆ, βρῖσκουμε τὴν ἀπόλυτη ἐνότητα τοῦ ἔργου τοῦ στὴ λατρεία τοῦ ὠραίου, ὅπως ὁμοῦ αὐτὸς τὸ ζεῖ.

Ὁ ἔρωτάς του πρὸς τὸ Κάλλος ἔχει δυὸ δρόμους, δυὸ ὁρμές: μὴ πὸ πᾶν κατὰ τὴν ἐξαύλωση τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἰδέα, καὶ μὴ πὸ τραβάει κατὰ τὴν ἐνσάρκωση τῶν ἰδεῶν καὶ κατὰ τὴν ὕλη. Ὁ ποιητῆς ἀγαπᾷ τὴν ἰδέα στὴν ἐνσάρκωσή της, μὰ καὶ καμμιὰν ὕλη πὸ δὲν ἐνσαρκώνει μιὰν ἰδέα. Στὸν Παλαμᾶ εἶναι ὁλοφάνεροι αὐτοὶ οἱ δυὸ ἔρωτες τοῦ καλλιτέχνη. Ἀνάμεσα πάντοτε στίς δυὸ αὐτὲς προσπάθειες πᾶσχει τὸ μεγάλο πάθος τοῦ δημιουργοῦ. Χαροποῖ τὸ ἀνέδασμα πρὸς κάθε ἰδανικό τραγικὸ τὸ γέμισμα πρὸς κάθε γήινο καὶ θνητό. Γι’ αὐτὸ εἶναι μαζὶ ἀδάκρυτος ὁπερᾶνθρωπος καὶ ἁμαρτωλὸς ζητιάνος· γι’ αὐτὸ σάρκα καὶ ψυχὴ ἀδιάκοπα μάχονται μὲς στὰ σωθικά του· γι’ αὐτὸ ἢ γυναίκα μὴ φέγγει σὺν ὄνειρο γαλάζιο ἑαρινὸ καὶ μὴ γίνεται δρακόντισσα καὶ λάμια· γι’ αὐτὸ συγκερνάει μὲς τοῦ τὸν ἀκατάδεχτο Γόγγο μὲ

τὴν καλογερικὴ του ταπεινοφροσύνη. Αὐτὸς ὁ διχασμὸς φαίνεται σὺν ἢ βαθύτερη αἰτία τῆς προσωπικότητάς του.

Ὁ ἀπόλυτος ὠραιολάτρης εἶναι καὶ ἀπόλυτος ἐλεύθερος. Ἄνομος, ἀπάνω ἀπὸ λογικοῦς καὶ ἠθικοῦς νόμους, ἀπάνω ἀπὸ θεῖες προσταγές, τ’ ἀγκυλιάζει ὅλα, ἀρκεῖ νὰ μπορεῖ νὰ γίνονται ὁμοῦρα κάτω ἀπὸ τὴν μαιτιά του. Ὁ

Γόγγος εἶναι ἓνας ἀδιάκοπος ὕμνος στὴν ἐλευθερία, ὅχι μόνον τὴν ἐθνικὴν ἢ ἀλλὰ τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία τοῦ καλλιτέχνη Μοναχὰ ἀπ’ ἐδῶ φαίνεται ἢ ἐνότητα τοῦ ἔπους. Καὶ ἢ πατριδολατρεία τοῦ Παλαμᾶ εἶναι μιὰ ἐνσάρκωση τοῦ ἔρωτά του γιὰ τὴν ἐλευθερία. Κοιταγμένη ἔτσι ἢ πατριδολατρεία χάνει ἐκεῖνη τὴν πρόσκαιρη ἐπιφανειακὴ χροιά καὶ παίρνει ἔναν ἀληθινὰ μεταφυσικὸ χαραχτήρα, μιὰν αἰωνιότητα πὸ μπροστά της πρέπει νὰ μᾶς φαίνονται πολὺ χλωμοὶ οἱ συνειθισμένοι ἐθνικοὶ ὕμνοι γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ οἱ πολιτικὲς των δολέψεις.

Δημιουργοὶ δὲν ὑπάρχουν χωρὶς τὸ δάθρο ἢ ἐνότητας μεταφυσικῆς. Τὸν Παλαμᾶ θὰ τὸν καταλάβει μοναχὰ ἢ ἔποιος μὲς στὴν ἀπει-

ρομορφία τοῦ ἔργου τοῦ ἀναγνωρίσει τὴν ἐνότητα αὐτῆ. Μοναχὰ μὴ τέτοια κρίση θὰ ξαναπλάσει τὴν ψυχὴ του. Ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἱστορία, ἓνας ποιητῆς. Μὲς στὸ χρένο μὴ προσωπικότητα. Καὶ ἴσως καὶ περισσότερο—μὴ μοῖρα.

17.9.29

ΗΒΟΣ ΔΕΛΦΟΣ

“Ὅταν ὁ «Νουμᾶς» βγήκε, χωροχρητίστηκε ὡς παραφροσύνη πὸ βῆκε περιοδικὸ στὴ δημοτικὴ γλώσσα. Σήμερα θεωρεῖται παραφροσύνη ἂν τύχει, πὸ δὲν τυχαίνει, νὰ βγεῖ περιοδικὸ στὴν καθαρεύουσα. Κι αὐτὸ τὸ ἐλάχιτο καὶ βαραίνει στὸν ἀγῶνα τοῦ «Νουμᾶ».

(1917)

Δ. Π. Ταγκόπουλος